

از : سناتور حسین دها

یادداشت‌هایی در زمینه مسائل اقتصادی و اجتماعی

ربع قرن اخیر

-۵-

حسین دها

مختصری از گزارش منتشره
از طرف بانک ملی ایران راجع
بوضع اقتصادی سال ۲۰

در سال ۱۳۲۰ رسیده‌های کشور از
حیث مقدار بالغ بر ۲۴۰ هزار تن و از لحاظ
ارزش معادل ۶۱۴ میلیون ریال و فرستاده
ها در این سال برابر ۱۲۰۰ هزار تن به ارزش
۹۱۲ میلیون ریال بوده است .

بنابراین رسیده‌ها از حیث مقدار ۶۸/۷۹
هزار تن و یا ۲۱/۶۶ درصد و از نظر مقدار

ارزش ۲۵۱ میلیون ریال و یا ۲۹/۰۱ درصد و فرستاده‌ها مقدار ۸۷/۶ هزار تن یا ۴۲ درصد
و مبلغ ۱۱۳ میلیون ریال یا ۱۲/۲۱ درصد نسبت بسال پیش کمتر بوده است. کاهش رسیده‌ها
و فرستاده‌ها نسبت به سال پیش معلول جنگ عمومی و حوادث ناشی از جنگ می‌باشد .

موازنه بازرگانی خارجی کشور در این سال از حیث مقدار ۱۰۷۶۶ هزار تن
کسر و از لحاظ ارزش ۱۹۸ میلیون ریال فزونی داشته است بهای عمل فروش و هزینه

زندگانی - شاخص بهای عمده فروشی در سال ۲۰ بی اندازه ترقی کرده است اگر شاخص سال ۱۵ را معادل ۱۰۰ فرض کنیم در آغاز سال ۲۰ بهای عمده فروشی در تهران ۱۷۶۵ بوده در پایان سال به رقم ۲۸۲۹ رسیده است در ظرف يك سال بطور متوسط ۶۲ درصد بالا رفته در صورتی که سال ۱۹ نسبت به سال پیش فقط ۱۰ درصد ترقی کرده است .

میزان هزینه زندگانی هم در آغاز سال رقم ۱۸۷۷ را نشان می داد در اسفند ۱۳۲۰ به رقم ۳۱۴ رسیده یعنی ۱۲۶۳ پله یا ۶۷ درصد بالا رفته است و حال اینکه در ظرف سال ۱۹ فقط ۲۱ درصد نسبت به سال پیش ترقی کرد . هیچگاه سرعت ترقی بها به اندازه سال ۲۰ نبوده و تاریخ اقتصادی ایران نظیر آن را نشان نمی دهد .

وضع مالیه دولت

تعادلی که در بودجه هزینه و درآمد دولت در ظرف چند سال مشاهده می شد بر اثر حوادث شهریور به هم خورد و دولت مجبور شد مبلغی از موجودی ذخیره کشور را که به ارز جمع آوری شده بود به ریال تبدیل کرده به مصرف هزینه های فوری برساند . از طرف دیگر وصول مالیاتها در سال ۲۰ به اشکال برخورد و میزان درآمد کشور از رقم بر آورد شده خیلی پائین آمد .

در بودجه سال ۲۱ مبلغ هزینه و درآمد به میزان قابل توجهی تقلیل یافت و در ۱۲ فروردین ۲۱ لایحه انتشار ۷۰ میلیون اسکناس به مجلس تقدیم گردید که متضمن تقاضای ملغی ساختن قانون مربوط به انتشار اسناد خواهد بود .

مجلس شورای ملی - ماده ۱ - بانک ملی ایران مجاز است برای پرداخت مساعده های موقت معاملات خارجی و نیز برای خرید اجناس انحصاری علاوه بر مبلغ منظور در قانون ۱۲۵ خرداد ۳۲۰ تا میزان هفتصد میلیون ریال اسکناس در اختیار دولت بگذارد .
ماده ۲ - پشتوانه این مبلغ جواهرات دولتی خواهد بود .

ماده ۳ - دولت می تواند از این مبلغ با شرایط مقتضی چهارصد میلیون ریال به مصرف مساعده های معاملات خارجی و سیصد میلیون ریال برای خرید اجناس انحصاری به تدریجی که لازم باشد به مصرف برساند .

ماده ۴ - قانون ۸ آبان مربوط به انتشار اسناد خزانه ملغی می شود .

مصاحبه آقای بدر بامدیران جراید - آقای بدر در باب لایحه جدید و مسائل اقتصادی مطالبی اظهار داشته و متذکر شدند پول فقط وسیله مبادلات و سیاست پولی هر کشور معلول يك سلسله کیفیات اقتصادی است که بایستی زمامداران امور به اعتبار آن کیفیات و به تناسب شدت و ضعف آن در خط مشی پولی خود تجدید نظر کرده به اوضاع اقتصادی سروصورتی بخشند .
رکود چرخهای اقتصادی تجارت را از رونق می اندازد - کشاورزی و صناعت را از بین می برد

نباید تصور کرد که صرف ازدیاد مقدار اسکناس در هر مورد به ضرر اقتصادیات کشور خواهد بود چنانچه بودجه تقدیمی به مجلس را نگاه کنید ملاحظه خواهید نمود که درآمد و هزینه دولت متجاوز از سه میلیارد است و حال اینکه مقدار اسکناس بانک به دو میلیارد نمی رسد این تناسب بسیار قابل توجه است. به هر حال ما دچار تورم نخواهیم شد. تورم موقعی است که دولت برای ترمیم کسر بودجه و یا هزینه‌هایی که در مقابل آن درآمدی پیش‌بینی نشده بر مقدار پول در جریان بیافزاید انتشار اضافی اسکناس در حال حاضر فقط برای تأمین بهبود وضع اقتصادی کشور می‌باشد ایراد متصور دیگر ممکن است راجع به پشتوانه اسکناس باشد. بانک ملی مطابق قانون مکلف است در مقابل اسکناسهای منتشره خود ۶۰ درصد داشته باشد گذشته از اینکه این تناسب بواسطه پشتوانه فلزی و جواهرات رعایت شده اگر تناسب حقیقی پشتوانه فلزی و اسکناس را در نظر بگیریم این تناسب از ۲۰۰ درصد هم تجاوز خواهد کرد. توضیح اینکه مطابق قانون يك مثقال زر ناب تمام عیار ۶۲ ریال تسعیر شده در صورتی که اگر يك مثقال زر یاسیم ناب را با قیمت فعلی بازار در نظر بگیریم ارزش اندوخته زروسیمی که در اختیار بانک ملی است از ۵ برابر تناسب قانونی تجاوز خواهد کرد تازه این تناسب شرطی است که بهیچوجه اندوخته جواهرات در نظر گرفته نشود چه طبق قانون مصوب ۲۵ خرداد ۱۳۲۰ کسر پشتوانه اسکناسهای صادره تا میزان ۶۰ درصد از محل جواهرات تأمین می‌شود.

ابلاغیه دولت راجع به نان

وضع نان چه از حیث کمبود مورد توجه دولت واقع گردید و نواقص بوجاری و آسیایی رفع و بر میزان جنس تحویلی خبازان افزوده شد از لحاظ جلوگیری تقلب خبازان عده‌ای بازرس مورد اعتماد تحت اختیار شهر بانی گذارده شد خبازان متخلف تعقیب خواهند شد ضمناً دولت تأیید نمود که چهل هزار تن گندم از آمریکا خریداری شده است.

در تاریخ ۱۷ اردیبهشت لایحه اصلاح قانون تجارت از طرف آقای هژیر به مجلس تقدیم شد.

خلاصه مصاحبه آقای بدر راجع به ارز و نشر اسکناس اضافی: در گذشته فقط بوسیله صادرات ارز به کشور وارد می‌گردید امروز منبع دیگری موجود است و آن هزینه دول متفق در ایران می‌باشد که حجم آن بمراتب از صادرات بیشتر است باید وسائل اتخاذ شود که مخارج هنگفت متفقین در ایران و کمی واردات و گرانی اجناس مورد احتیاج کشور در خارج که محرك صدور آن بطور قاجاق از کشور می‌شود موجبات ترقی هزینه‌زدگانی را فراهم نیاورد.

عبدالحسین هژیر

۲- برای جلوگیری از افزایش هزینه زندگی و ارتباطی که این موضوع با ارز دارد و تأثیر خرید ارز توسط بانک‌های مجاز در ایران پیش از حد معمول که ممکن بود افزایش اسکناس را ایجاد می نماید مطالعات زیادی بعمل آمده است چون قسمت عمده فروش ارز از طرف متفقین برای مخارجی که دارند بعمل می آید از این جهت مسئله ارز تماس مستقیم با منافع متفقین در ایران دارد و طبعاً لازم بود در این باب تبادل نظر بعمل آید نسبت به عمده مسائل از قبیل تبدیل نرخ تبدیل ارز به ریال و همچنین تأمین

موجود و آنچه در آتیه ممکن است بفروشند و امکان تبدیل ارزی به ارز دیگر بالاخره تحصیل طلا در مقابل قسمتی از مازاد ارز که ممکن است بعداً برای افزایش پشتوانه اسکناس ذخیره شود تا حد امکان راه‌های مناسبی در نظر گرفته شده است. این موافقت‌ها که در حقیقت قسمتی از پیمانهای اقتصادی پیش‌بینی شده پیمان مهم اتحاد را تشکیل می‌دهد هر چه زودتر برای تصویب به مجلس تقدیم خواهد شد.

آقای بدر در مورد نرخ کالا می گوید: بالا رفتن بهای کالا علل بسیاری دارد که می‌توان انتشار اسکناس را بزرگترین علت آن دانست ضمناً یکی از دلایل ترقی بهای کالاها در کشور نگرانی‌هایی است که در مردم به‌جهاتی ایجاد و پیدا می‌شود و نیز اشاعه برخی شایعات خارج از حقیقتی است که عناصر استفاده‌چی می‌دهند. برای جلوگیری آن:

۱- درباره کالاهای انحصاری دولت سعی می‌کند آنقدر زیاد وارد کند که احتیاجات کشور تأمین گردد. ۲- درباره کالاهای غیر انحصاری طی تصمیمی که دولت گرفته حمل این نوع کالاها مطابق مقررات خاصی خواهد بود و شهرداریها موظف خواهند بود مراقب باشند کجا کالا انبار می‌شود تا در فروش آن نظارت نمایند علیهذا کسی نخواهد توانست جنسی را احتکار کند.

تغییر بهای ارز

در جلسه ۲۳ اردیبهشت هیئت دولت مراتب زیر را تصویب نمود: ۱- نرخ خرید لیره از تاریخ ۲۴ اردیبهشت ۱۳۲۱ معادل ۱۲۸ ریال و دلار ۳۲ ریال و نرخ فروش لیره ۱۳۰ ریال و دلار ۳۲٫۵۰ تعیین می گردد.

۲- بانکهای مجاز مکلفند از تاریخ ۲۴ اردیبهشت ارزهای حاصله از صادرات و سایر ارزهای عرضه شده را بهمین نرخ به حساب کمیسیون ارز خریداری نمایند.

۳- برای وارد نمودن هر نوع کالا بانکهای مجاز طبق رویه کمیسیون ارز می - تواند با نرخ رسمی ماده ۱ ارز به واردکننده بفروشد.

۴- کمیسیون ارز مجاز است برای هر نوع احتیاج دیگری اعم از هزینه تحصیل و مسافرت و هزینه معالجه پروانه خرید ارز به نرخ رسمی صادر نماید.

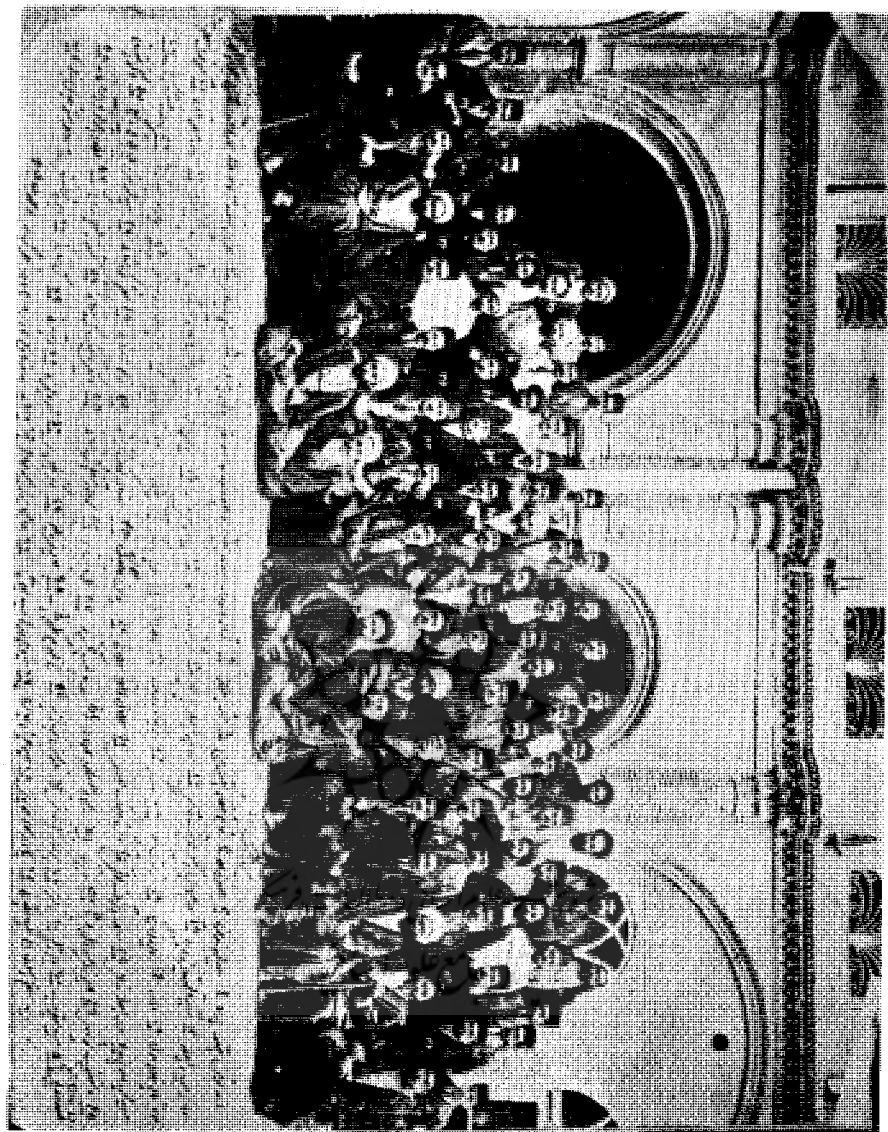
بهر حال بعد از اینهمه هیا هو و جنجال نرخ لیره فقط مقدار کمی پائین آمد و فروش ارز جهت واردات و امور دیگر آزاد و با تشریفات ساده پروانه ارزی صادر گردید.

موضوع قانون وام و اجاره

آقای سهیلی در جلسه علنی مجلس مزده دادند که خوشبختانه دولت آمریکا در مقابل درخواست دولت ایران را مشمول قانون وام و اجاره دانسته است. (باید دانست کسه قانون وام و اجاره در تاریخ ۲۲ اسفند ۱۳۱۹ به منظور کمک به کشورهایی که محفوظ بودند آنها از طرف رئیس جمهور برای دفاع دول متحد آمریکا مؤثر تشخیص داده شود به تصویب کنگره آمریکا رسیده است. طی این قانون رئیس جمهور هر موقع مصالح ایجاب نماید مقرر می دارد که دستگاههای تولیدکننده آمریکا هر گونه مواد خام برای مملکتی که مشمول این قانون است تهیه و با اینکه دستور دهد مقامات وابسته و حدود اختیارات موجود مواد مورد تقاضا را به نحو دیگر تحصیل و در اختیار آن کشور بگذارند و هم چنین رئیس جمهور می تواند اجازه دهد هر گونه مواد خام را به دول مزبور بفروشند یا معاوضه کنند، اجاره دهند با وام دهند) غالب موادی که مورد احتیاج است اعم از خواربار - محصولات صنعتی - لاستیک و غیره مواد ضروری دفاع محسوب و دولت ایران استفاده خواهد کرد. باید در نظر داشت که دولت ایران هر گاه مشمول مقررات قانون وام و اجاره نمی شد نمی توانست اجناس مورد احتیاج را بوسیله خرید یا عناوین دیگر بدست آورد.

(نا تمام)

سرکشی عشایر و ناامنی ایلات شروع شده بود در اغلب نقاط ایران هرج و مرج حکومت داشت روزی نبود که از يك جا خبری نشود در ۱۵ اردیبهشت ۱۳۲۱ دولت اعلامیه داد که از يك هفته قبل اشرار به دهات رضائیه تجاوزاتی کرده حتی در اطراف شهر اهالی را تهدید و موجبات نگرانی مردم را فراهم کرده اند آقای وزیر فرهنگ و استنادار آذربایجان برای رسیدگی به جریان حرکت کردند - محمدناصر قشقایی و خسرو قشقایی که در زمان شاه فقید حبس و تحت نظر بودند آزاد و در فارس مقدمات ناامنی و سرکشی خود را فراهم کرده اند - در کردستان نیز اغتشاش شروع و مردم را در زحمت و فشار گذارده اند.

عکسی از نمایندگان مجلس شورای ملی در دوره پنجم - اسامی همه آقایان توسط آقای احمد طباطبائی نوشته و شماره گذاری شده است .

مؤتمن الملك رئیس مجلس در ردیف اول (در وسط) نشسته و طرفین اوسید محمد تدین و علاء دیده میشوند . (عکس از آقای کمالوند)